

Національна академія правових наук України
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

У двадцяти томах

Том 12

СІМЕЙНЕ ПРАВО

Харків
«Право»
2021

УДК 340(477)(031)
В27

Редакційна колегія 12-го тому:

В. І. Борисова (голова),
Л. В. Красицька (заступник голови)
Ю. Є. Ходико (відповідальний секретар)
Н. С. Кузнєцова, О. В. Кохановська, В. А. Ватрас,
В. І. Труба, О. А. Явор

В27 Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Харків : Право, 2016— .
ISBN 978-966-937-048-8

Т. 12 : Сімейне право / редкол.: В. І. Борисова (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 2021. — 480 с. : іл.

ISBN 978-966-998-187-5

Видання є систематизованим зведенням знань про поняття, категорії, норми сімейного права, основні міжнародні правові акти у сфері сімейного права. Розглядаються теоретичні і практичні проблеми науки та практики застосування сімейного законодавства України.

Розраховано як на науковців, викладачів, студентів закладів вищої освіти, так і на суддів, адвокатів, прокурорів, інших фахівців у галузі права, а також на всіх тих, кого цікавить сімейне право.

УДК 340(477)(031)

ISBN 978-966-998-187-5 (т. 12)
ISBN 978-966-937-048-8

© Національна академія правових наук України, 2021
© Інститут держави і права імені В. М. Корецького
НАН України, 2021
© Національний юридичний університет імені Яро-
слава Мудрого, 2021
© Видавництво «Право», 2021

ст. 226 СК України дитина, яка усиновлена, має право на таємницю, в т. ч. і від неї самої, факту її усиновлення.

При прийнятті рішення про усиновлення суд перевіряє законність підстав для усиновлення і враховує обставини, що мають істотне значення, а саме: 1) стан здоров'я та матер. становище особи, яка бажає усиновити дитину, її сімейний стан та умови проживання, ставлення до виховання дитини; 2) мотиви, на підставі яких особа бажає усиновити дитину; 3) мотиви того, чому другий із подружжя не бажає бути усиновлювачем, якщо лише один із подружжя подав заяву про усиновлення; 4) взаємовідповідність особи, яка бажає усиновити дитину, та дитини, а також те, як довго ця особа вже опікується дитиною; 5) особу дитини та стан її здоров'я; 6) ставлення дитини до особи, яка бажає її усиновити, у т. ч. наявність згоди усиновлюваної дитини, якщо така згода є необхідною, або наявність згоди усиновлюваної повнолітньої особи.

За результатами розгляду заяви про усиновлення суд ухвалює рішення. У разі задоволення заяви суд зазначає у резолютивній частині рішення про усиновлення дитини або повнолітньої особи заявником (заявниками). За клопотанням заявника (заявників) суд вирішує питання про зміну імені, прізвища та по батькові, дати і місця народження усиновленої дитини, про зміну імені, прізвища, по батькові усиновленої повнолітньої особи, про запис усиновлювачів батьками.

При задоволенні таких клопотань суд повинен у необхідних випадках вра-

ховувати думку дитини, зокрема при зміні імені дитини (ст. 231 СК України) або запису усиновлювачів батьками дитини (ст. 229 СК України), а при усиновленні повнолітньої особи її прізвище, ім'я та по батькові можуть бути змінені лише за заявою усиновлювача та усиновленої особи (ч. 3 ст. 231 СК України).

Згідно з ч. 3 ст. 224 СК України суд не може відмовити особі в усиновленні на тій підставі, що вона вже має або може народити дитину.

При розгляді справи про усиновлення повнолітньої особи участь самої усиновлюваної особи є обов'язковою. Постановляючи рішення про усиновлення повнолітньої особи, суд враховує мотиви, на підставі яких особи бажають усиновлення, можливість їхнього спільного проживання, їхній сімейний стан та стан здоров'я, а також ін. обставини, що мають істотне значення.

Лит.: Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. Х., 2008.

Н. А. Д'ячкова.

РОЗДІЛЬНІСТЬ МАЙНА БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ – особл. прав. режим майна, заснований на визнанні того, що батьки та діти, які спільно проживають, є самостійними власниками майна.

Можливість батьків та дітей бути самостійними власниками майна є однією з ознак сімейних правовідносин. Дітям як учасникам сімейних відносин майно може належати на: 1) праві особистої прив. власності; 2) праві спільної сумісної власності дитини та батьків (одного з батьків); 3) праві спільної

часткової власності дитини та батьків (одного з батьків).

Підставами виникнення права особистої прив. власності на майно у дитини можуть бути: а) набуття майна на підставі цив. правочинів, наприклад, набуття малолітньою дитиною майна шляхом укладення дрібного побутового правочину; б) набуття майна дитиною у порядку спадкування; в) створення речі; г) отримання плодів, доходів та продукції від майна, яке належить дитині на праві власності; д) придбання майна батьками або одним із них для забезпечення розвитку, навчання та виховання дитини (одяг, ін. речі особистого вжитку, іграшки, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо). До такого майна не будуть відноситися речі, які забезпечують потреби всіх або деяких членів сім'ї (наприклад, телевізор, комп'ютер (якщо він не придбаний виключно для дитини); е) аліменти, одержані на дитину (ч. 1 ст. 179 СК України).

Підставами виникнення права спільної сумісної власності у дитини та батьків (одного з них) можуть бути: а) набуття майна батьками та дітьми за рахунок їхньої спільної праці, наприклад, створення нової речі шляхом спільної праці (побудова будинку), вирощування врожаю і т. п.; б) набуття майна батьками та дітьми за спільні кошти; в) одержання майна (квартири, будинку) в порядку приватизації. Відповідно до ч. 2 ст. 8 Закону України від 19 черв. 1992 № 2482 XII «Про приватизацію державного житлового фонду» передача займаних квартир (будинків) може здійснюватися у спільну сумісну влас-

ність членів сім'ї, які постійно мешкають в даній квартирі (будинку), в т. ч. тимчасово відсутніх, за якими зберігається право на житло.

Відповідно до ч. 2 ст. 175 СК України діти мають право на виділ у натурі майна, що є у спільній сумісній власності батьків і дітей. У разі виділу частки із майна, що є у спільній сумісній власності, вважається, що частки кожного із співвласників у праві спільної сумісної власності є рівними, якщо ін. не встановлене домовленістю між ними, законом або рішенням суду. Якщо виділ у натурі частки із спільного майна є неможливим (ч. 2 ст. 183 ЦК України), діти, які мають право на виділ частки із майна у натурі, мають право на одержання від ін. співвласників грошової або ін. матер. компенсації вартості його частки.

Підставами виникнення права спільної часткової власності у дитини та батьків (одного з них), можуть бути: а) одержання батьками (одним з них) та дітьми майна у спадщину (наприклад, у разі смерті одного з батьків до спадкоємців першої черги будуть відноситися в т. ч. діти й той із подружжя, який пережив спадкодавця); б) одержання майна батьками та дітьми в порядку приватизації шляхом передання займаних квартир (будинків) у спільну часткову власність членам сім'ї.

У разі виникнення спору щодо визначення прав. режиму майна між батьками та малолітніми, неповнолітніми дітьми, які спільно проживають, щодо належності їх майна, вважається, що воно є власністю батьків, якщо ін. не встановлено судом (ч. 2 ст. 173 СК).

У СК України встановлена презумпція права власності батьків на майно, яке було набуто в період спільного проживання батьків та дітей. Ця презумпція може бути спростована шляхом надання суду доказів належності майна на праві власності дитині.

У СК України встановлено особл. порядок здійснення дитиною повноважень власника. Цей порядок відрізняється залежно від обсягу цив. дієздатності дитини. Особливості здійснення права власності на майно малолітньою дитиною: 1) батьки управляють майном, належним малолітній дитині, без спеціального на те повноваження; 2) батьки зобов'язанні дбати про збереження та використання майна дитини в її інтересах. Дохід, одержаний від використання майна малолітньої дитини, батьки мають право використовувати на виховання та утримання ін. дітей та на невідкладні потреби сім'ї (ч. 1 ст. 178 СК України); 3) якщо малолітня дитина може самостійно визначити свої потреби та інтереси, батьки здійснюють управління її майном, враховуючи такі потреби та інтереси; 4) батьки малолітньої дитини не мають права без дозволу органу опіки та піклування вчиняти такі правочини щодо її майнових прав та інтересів: а) укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) держ. реєстрації, в т. ч. договори щодо поділу або обміну житлового будинку, квартири; б) видавати письмові зобов'язання від імені дитини; в) відмовлятися від майнових прав дитини (наприклад, від прийняття спадщини); 5) при вчиненні одним з батьків правочинів щодо майна малолітньої дитини вважається, що він діє за згодою

другого з батьків. Другий з батьків має право звернутися до суду з вимогою про визнання правочину недійсним як укладеного без його згоди, якщо цей правочин виходить за межі дрібного побутового. На вчинення одним з батьків правочинів щодо транспортних засобів та нерухомого майна малолітньої дитини повинна бути письмова нотаріально засвідчена згода другого з батьків. Однак, якщо той з батьків, хто проживає окремо від дитини протягом не менш як 6 місяців, не бере участі у вихованні дитини та утриманні дитини або якщо місце його проживання невідоме, правочини щодо транспортних засобів та нерухомого майна малолітньої дитини можуть бути вчинені без його згоди.

Строк управління майном малолітньої дитини батьками закінчується після досягнення дитиною 14 років. Батьки зобов'язанні повернути дитині майно, яким вони управляли, а також доходи від нього. Неповнолітня дитина (віком від 14 до 18 років) самостійно управляє своїм майном. Для здійснення деяких правочинів неповнолітній повинен отримати згоду батьків. Порядок здійснення неповнолітньою особою дій щодо управління своїм майном регулюється не СК України, а ЦК України.

О. М. Пономаренко.

РОЗІРВАННЯ ШЛІОБУ – припинення шлюбу за життя подружжя внаслідок їх спільного волевиявлення або волевиявлення одного з них в судовому порядку або в ОДРАЦС.

Р. ш. є добровільною формою припинення шлюбу і ґрунтується на принципі свободи розлучення. Проте зло-